

ЗВО «Університет Короля Данила»
Бібліотека ЗВО «Університет Короля Данила»

Дмитро Безперчий
(1825–1913) –
титан живопису з України
(200 років від дня народження)

Довідкове видання

Івано-Франківськ
2025

Дмитро Безперчий (1825–1913) – титан живопису з України (200 років від дня народження) : довідкове видання Івано Франківськ: ЗВО « Університет Короля Данила», бібліотека, 2025 . 11 с.

Дмитро Іванович Безперчий (1825-1913, Харків) – відомий український художник і педагог, учень Карла Брюллова. Дмитро Іванович малював академічно довершені образи, жанри, портрети, пейзажі; чимало працював і в релігійному малярстві. Одним з першим серед українських художників почав змальовувати сценки з сільського життя. Захоплювався ілюструванням літератури, був першим ілюстратором повісті М.Гоголя «Тарас Бульба» (1842).

Саме українські краєвиди надихали й дарували художнику теми та сюжети для картин. Вчитель скульптора В. О. Беклемішева, С. І. Васильківського, Г. І. Семирадського, П. О. Левченка, М. С. Ткаченка; академіка Миколи Сумцова. Дмитро Безперчий – вчитель Генріха Семирадського. Ось як згадує про вчителя цей видатний представник польського академізму: “Я мав нагоду на кожному кроці переконуватися в розумності принципів, що він мені їх дав Дмитро Іванович, принципів широких, що робили можливим одночасно розвиток уяви й техніки, і вимагали паралельної вправи в рисункові, в малюванні та в композиції. Вся моя діяльність була заснована на цих принципах”.

Звертався до різних жанрів. Із творчого доробку найвідомішими картинами є «Сватання на Гончарівці», «Автопортрет» (1846).

"Пам'ятай наставників своїх", - заповідав апостол Павло. Саме педагогом, наставником, а не художником вважав себе Дмитро Безперчий.

ДМИТРО БЕЗПЕРЧИЙ

1825–1913

30 жовтня 1825 року в невеличкому селі Борисівка народився видатний, але несправедливо призабутий, художник Дмитро Безперчий.

Його ім'я згадують частіше, коли розповідають про Генріха Семирадського, Сергія Васильківського, Михайла Ткаченка чи Миколу Сергеева. Адже саме завдяки Безперчому, у світовій історії золотими літерами вписані імена цих художників. Він зумів розгледіти непересічний талант своїх юних учнів і допоміг сформувати основу для їхнього подальшого розвитку. Вони ж зі свого боку до кінця життя пам'ятали й дякували своєму наставникові за путівки в мистецький світ.

Сам Дмитро народився у багатодітній сім'ї кріпаків. Його батько – Іван Безперчий – був підневільним художником графів Шереметьєвих. Зокрема займався розписом іконостасів та церков, був одним із найкращих іконописців, працював у Курській та Харківській губерніях. Саме від батька до сина передався мистецький талант. Ще змалку він заворожено дивився на химерний танок пензля з-під якого з'являлися короткі й довгі мазки, і зрештою вимальовувалася ціла картина. Батько й став для майбутнього художника першим вчителем і натхненником.

Життя кріпаків було тяжким і безрадісним. Про навчання можна було лише мріяти, та й то лише тоді, коли траплялася вільна хвилинка. Утім, доля була прихильною й подарувала шанс Дмитру.

Іван Безперчий згодився оздобити Покровську церкву в містечку Куп'янськ. Йому замовили виготовити центральний іконостас, жертovníки й дві великі храмові ікони. За рік іконописцю дозамовили ще шість ікон. Робота була кропіткою, але Іван працював не покладаючи рук і за два роки виконав свою роботу. Замовники, серед яких були імениті купці й титулярні радники, вирішили, що кріпакові й так дістанеться чимало коштів, тому недоплатили майстру.

Вимагати всю суму Іван права не мав, бо невільник не міг позиватися до пана. Але в 1941-му граф Шереметьєв за богоугодні справи підписав вільну для родини Безперчих. Це дало змогу Іванові спробувати повернути недоплачені кошти за роботу в церкві. Але всі намагання виявилися марними, ніхто й ніякі гроші повертати не збирався.

Треба було жити далі. Влаштувавшись вчителем малювання, Іван дослужився до губернського секретаря. Це дало змогу відправити на навчання до Академії мистецтв Дмитра.

5-літній колишній кріпак опинився в Петербурзі й став вільним слухачем Академії мистецтв. Його наставником був видатний художник, професор Карл

Павлович Брюллов (вчитель **Тараса Шевченка** та **Івана Сошенка**). У період навчання юного художника захопила ілюстрація. Він першим ілюстрував повість **Миколи Гоголя** “Тарас Бульба”. По закінченню навчання він отримав звання “вільного художника” й повернувся до України.

Спочатку це була Чернігівська губернія. У Ніжинському ліцеї Безперчий чотири роки викладав малювання. Потім – Харків. Тут він придбав невеличкий клптик землі й звів будинок. У цьому місті він прожив до кінця життя, здебільшого присвятивши його викладанню.

Безперчий влаштувався вчителем малювання до Харківської гімназії. У той період предмет був непопулярний і нецікавий. Один із викладачів писав:

Дмитро вирішив змінити ставлення до уроку. Зрештою, доклавши чимало зусиль, він зумів зацікавити учнів і довів, що малювання – це не тільки розваги, а й необхідний урок.

Сам же художник не полишав писати картини. У 1850-х Дмитро працював переважно олійними фарбами. Але згодом він перейшов на акварель, бо митця приваблювали світлі, ясні та напівпрозорі тони. Зрештою вони повністю витіснили важку й густу олію.

І хоча школі він віддавав чимало свого часу, на канікулах Дмитро вирушав у невеличкі подорожі Україною. Але й тоді не відпочивав – у цей період художник захопився релігійним живописом. У своїх відпустках він оздоблював храми в селах Слобідської України.

Найвідоміші його роботи: “Автопортрет”, “Бандурист”, “З поля”. Саме рідні краєвиди надихали й дарували художнику теми та сюжети для картин.

Коли художникові виповнилося 50 років, до нього з Італії приїхав учень – художник Генріх Семирадський, який вклонився в ноги своєму першому вчителю.

Помер Дмитро Безперчий 17 вересня 1913 року. Похований в Харкові на Іоанно-Усікновенському кладовищі поруч із дружиною, яка залишила його ще 1895-го.

Всю мистецьку спадщину Дмитра Івановича передали до Харківського музею образотворчого мистецтва. Під час німецької окупації в музеї сталася пожежа й велика кількість акварелей художника загинула в полум'ї.

Наразі весь його творчий доробок, що зберігся – картина “Сватання на Гончарівці”, “Автопортрет”, “Бандурист”, “Ікона з трьома святими”, “З поля”, а також невелика кількість акварелей і малюнків, які зберігаються в Харківському художньому музеї, в музеї українського образотворчого мистецтва в Києві та в Сумському художньому музеї.

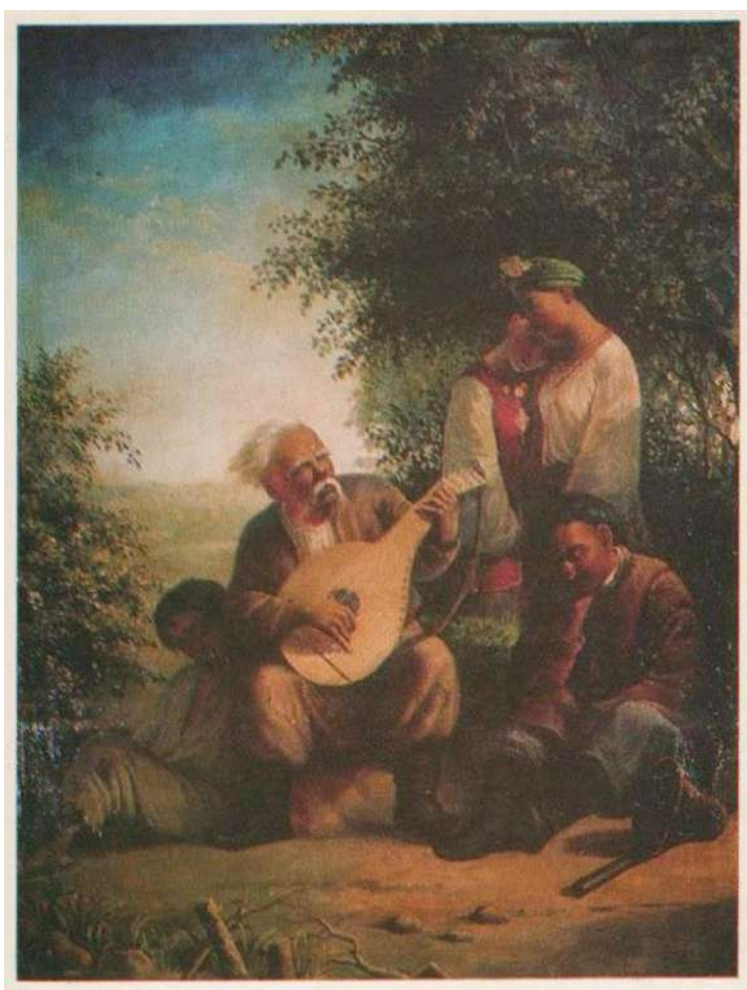

Дмитро Безперчий (1825-1913) / Д. Антонович.
**– Прага: Вид-во укр. молоді, 1926. – 14, [1] с. :
іл. – (Майстри українського мистецтва).**

Книга про українського художника Дмитра Безпечного, до видання увійшла біографія художника та його картини .

Дмитро Миколайович Безперчий - визначний український художник і педагог, сучасник Тараса Шевченка, учень К. Брюллова. Ця книга є першим критико-біографічним нарисом про нього.

Автор докладно розповідає про життєвий і творчий шлях Д. Безперчого, зупиняється на його педагогічній діяльності, визначає роль і місце художника в розвитку українського образотворчого мистецтва. У книзі використано невідомі і маловідомі архівні матеріали про Д. Безперчого.

Д. Безперчий «Бандурист».

"Бандурист" Д. Безперчного став улюбленою репродукцією для поштових листівок.

Оригінал картини зберігається в Сумах

Д. Безперчий Український пейзаж

**Д.І. Безперчий (1825-1913) . Автопортрет . Виконаний в 1846 році.
Полотно, олія . Харківський художній музей**

Книги про Дмитра Безперчого:

- Антонович Д. Дмитро Безперчий. Прага, Видавництво Української Молоді, 1926.
- Чернова М. Дмитро Іванович Безперчий. Київ, Мистецтво, 1963.
- Автопортрети українських художників. Київ, Мистецтво, 1979.

Рекомендуємо прочитати:

- Юр М.В. Метамодель українського живопису: монографія / М. В. Юр. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 428 с.
- Юр М. Художній простір у безпредметному живописі українських художників ХХ століття. Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки: Мистецькі обрії ' 2009. 2009. Вип. 2 (11).С. 175–179.
- Антонович Д. Дмитро Безперчий (1825–1913) : [про життя і діяльн. Д. Безперчого взято із спогадів акад. М. Сумцова та ін. і з листів Г. Семирадського, зібраних у вид. Д. Гордєєва: Матеріали для худож. летописи г. Харькова. Харків, 421 1914. Звідти ж взято й репрод.] / Д. Антонович. Прага : Вид-во укр. молоді, 1926. 14, [1] с. : іл., портр.
- Антонович Д. Українське мистецтво: конспективний історичний нарис. Прага- Берлін: Видавництво «Нова Україна», 1923. 12 с.

